

gemeenteartsen te Utrecht niet slechts armendokters zijn, doch ook de gemeente beambten behandelen, keuringen verrichten, contrôles doen en schoolartsen zijn. Nu denk ik, dat de armenraad te Dordrecht en ook dr. WORTMAN te Amsterdam tegen een zoodanige samenvoeging (wellicht schoolartsenschap uitgezonderd) geen bezwaren zullen hebben, misschien zelfs ze hebben bedoeld.

Ik wil niet tegenspreken, dat aan het behandelen van patiënten in zeer vervuilde omgeving bezwaren zijn verbonden, maar gelukkig is arm en vuil nog niet synoniem. Is de dienst goed geregeld, zooals, naar ik meen, in Utrecht, dan staan den dokters zusters en broeders ter zijde, die het mede mogelijk maken *eenigszins belangrijke* gevallen te *blijven* behandelen. De beschikking over overvloedig verplegingsmateriaal en versterkende middelen werkt dat ook in de hand.

Dit behoeft dus geen oorzaak er van te zijn, dat wij *noodzakelijk* in kennis en kunde, weldra ook in *belangstelling* in onze wetenschap, moeten *achteruitgaan*.

Bij een goede regeling heeft de gemeentearts meer vrijen tijd dan menig dokter met particuliere praktijk, dus meer gelegenheid om die kennis, kunde en belangstelling te behartigen.

Ik meen, dat wij begonnen *met gemoed* en dat wij geen van allen *stomp* of *ziek van gemoed* zijn geworden; misschien was de tijd daarvoor te kort, doch, mede dank zij ervaring opgedaan in gemengde praktijk elders, maak ik mij ook voor het vervolg nog niet ongerust over mijn gemoed en dat mijner collega's hier.

Er was groote tegenstand in Utrecht, zoowel in den Raad als ook in de geneeskundige wereld, toen deze dienst te Utrecht werd voorgesteld, maar ik geloof der waarheid volstrekt geen geweld aan te doen, als ik beweer, dat die tegenstand geheel is verdwenen en patiënten zoowel als de dokters ook zeer tevreden zijn met deze regeling.

Utrecht 27 Mei 1919.

W. HINGST.

CARREL'S WONDBEHANDELING.

I.

Prof. KORTEWEG blijft twijfelen aan de juiste samenstelling der te Utrecht gebruikte vloeistof en vat zijn bezwaren, na deskundige voorlichting, samen in een viertal punten.

De beide eerste hebben betrekking op zuiver pharmaceutische vraagstukken, waarvan ik de beantwoording gaarne aan een meer bevoegde overlaat. De beide laatste punten vereischen nadere toelichting. Allereerst, zegt prof. KORTEWEG, dat het voorbeeld van vloeistofbereiding op bldz. 17 van het proefschrift niet in overeenstemming is met de tabel van DAUFRESNE. Toen het proefschrift aangevangen werd, kon het boekje van CARREL nog niet geraadpleegd worden; het onderzoek is begonnen op grond van het lezen van tijdschriftartikelen. In het begin werd de vloeistof bereid volgens het oorspronkelijke voorschrift van DAKIN (zie *The British Medical Journal*, 28 Aug. 1915), vervolgens met een kleine wijziging overeenkomstig het artikel uit het *Pharmaceutisch Weekblad* van 15 Sept. 1917. Volgens dit recept is de vloeistof bereid, waarmede de proeven in vitro verricht zijn. Op bldz. 17 van het proefschrift is dan ook sprake van het oorspronkelijke voorschrift van DAKIN en het spreekt dus vanzelf, dat de gebruikte hoeveelheden niet aan de tabel van DAUFRESNE getoetst kunnen worden.

Intusschen kwam het boekje van CARREL in mijn bezit en verscheen het referaat in het *Pharmaceutisch Weekblad* van 6 Oct. 1917. Voor de proeven bij dieren en voor de toepassing bij patiënten is toen het voorschrift van DAUFRESNE gevolgd, onder gebruikmaking van de tabel van KEULEMANS. Dit is ingelascht op bldz. 14 van het proefschrift.

Wat de alcaliciteit der vloeistof betreft, kan medegedeeld worden, dat geregeld de reactie van de vloeistof op de door CARREL aanbevolen wijze met phenolphtaleïne neutraal werd bevonden. Dr. KOLTHOFF deelde echter mede, dat deze methode onjuist was; hij heeft de reactie van de vloeistof op betere wijze onderzocht en steeds neutraal bevonden.

Ik hoop hiermede aangetoond te hebben, dat de twijfel van prof. KORTEWEG, ofschoon hij voortduurt, toch niet gerechtvaardigd is.

Utrecht, 30 Mei 1919.

W. G. DE HAAS.

II.

Naar aanleiding van het onderschrift van prof. KORTEWEG in dit *Tijdschrift* (bldz. 1862) over de samenstelling van de vloeistof van DAKIN, welke door DE HAAS bij de bewerking van zijn proefschrift is gebruikt, zou ik gaarne enkele opmerkingen maken.

1°. De bepaling van het gehalte aan chloor is volgens prof. KORTEWEG onjuist geschied, daar volgens hem de stof niet homogeen is. Dit was evenwel niet het geval bij het praeparaat, dat door DE HAAS is gebruikt, en dat ik van te voren had onderzocht. Ik wil hier slechts vermelden, dat het hypochlorietgehalte der verkregen oplossing overeenkwam met het berekende uit het gehalte van de chloorkalk.

2°. „Terecht geeft DAUFRESNE aan watervrije soda de voorkeur boven gekristalliseerde, daar de laatste dikwijls min of meer verweerd is, en daardoor het gehalte aan Na₂CO₃ onzeker”, aldus prof. KORTEWEG. Ik zou de zaak liever omkeeren. Watervrije soda uit den handel bevat gewoonlijk water. Weliswaar kan men haar gemakkelijk dehydrateeren, maar dan moet zij verder in een kalkstopflesch worden bewaard. Het hydraat kan men daarentegen door omkristalliseeren gemakkelijk zuiveren en na het drogen bij de geschikte dampspanning is het gevaar voor verweeren niet zoo groot meer, als men het zout in een goed gesloten flesch bewaart. Afgezien van deze opmerkingen kan het zout, dat DE HAAS gebruikte, niet verweerd zijn geweest, wat volgt uit de neutraliteit der verkregen hypochloriet-oplossing. Het sub 2 genoemde bezwaar van prof. KORTEWEG vervalt dus geheel.

3°. De oplossing door DE HAAS gebruikt, was wel degelijk op haar alkaliteit onderzocht. De methode van ÇARREL met phenolphthaleïne is onjuist, daar de indicator bijna onmiddellijk door het hypochloriet wordt geoxydeerd. Ook wanneer de vloeistof sterk alkalisch reageert, verdwijnt de roode kleur van den indicator zeer spoedig. Een titratie van het alkaligehalte is op deze manier onmogelijk. Wenscht men het alkaligehalte te bepalen, dan moet men het hypochloriet wegnemen, wat het eenvoudigst met neutrale waterstof-peroxyde gebeurt. De stoffen reageren onder zuurstofontwikkeling met elkaar, terwijl daarbij het neutrale natriumchloride ontstaat.

Nadat de gasontwikkeling is opgehouden, voegt men den indicator toe. (Voor een uitvoerige beschrijving van de eigenschappen eener hypochloriet-oplossing zij verwezen naar mijn artikel *Pharmaceutisch Weekblad*, n°. 37, 1918).

Ik geloof met deze korte uiteenzetting voldoende te hebben aangetoond, dat men het verschil van meening der verschillende onderzoekers niet kan toeschrijven aan een onjuiste samenstelling der vloeistof, welke door DE HAAS is gebruikt.

Utrecht,
30 Mei 1919.

I. M. KOLTHOEF,
1ste assistent aan het Pharmac. Laborat..

MALARIA.

Naar aanleiding van hetgeen tusschen de regels gelezen wordt in de mededeeling van collega HOOGSLAG over diagnostische moeielijkheden door malaria: „de 10 malaria-patiënten, die ik de laatste twee weken waarnam, hadden allen verblijf gehouden in het broeinest Alkmaar en omstreken, doch hadden daar nooit koorts gehad”, zou ik de laatste woorden: „doch hadden daar nooit koorts gehad” willen onderstrepen. En dat wel, omdat dit feit op zichzelf zoo merkwaardig is, dat iemand langen tijd in een malaria-streek verkeert, daar blijkbaar besmet, doch niet ziek wordt na deze besmetting, vele maanden later echter plotseling het slachtoffer blijkt te zijn van het malaria-plasmodium.

Is hier de ontwikkelingsgang in het menschelijk lichaam dan zóo langdurig, dat deze